

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;  
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

УДК 343.985:343.773

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.2.22>

АКІФЗАДЕ С.М.

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ ТА ЗЛОЧИННИХ УГРУПУВАНЬ, ЯКІ  
ВЧИНЯЮТЬ НЕЗАКОННУ ПОРУБКУ АБО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТ ЛІСУ**

**FORENSIC CHARACTERISTICS OF PERSONS AND CRIMINAL GROUPS THAT  
COMMIT ILLEGAL LOGGING OR TRANSPORTATION, STORAGE, SALE OF FOREST**

У статті на підставі вивчення кримінальних проваджень узагальнено дані про осіб, які брали участь у вчиненні злочинних дій, передбачених ст. 246 КК України. Проаналізовано структурні компоненти особи злочинця, встановлено соціально-демографічні, кримінально-правові та морально-психологічні характеристики, що позначаються на особливостях їх злочинної поведінки. Дослідження показало, що для України більшість кримінальних правопорушень у цій сфері складають незаконні рубки лісових насаджень, які ведуться працездатними місцевими жителями із середньою або неповною вищою освітою, які не мають певних занять, а також професії у сфері лісового господарства. Визначено, що порубки, що здійснюються на підставі дозвільних документів, але з грубими порушеннями правил лісозаготівлі (так звані сірі порубки), загалом є складними для виявлення правоохоронними органами, оскільки вчиняються особами, які повинні запобігати та виявляти подібні порушення, а саме працівниками лісового господарства (лісничими, їх помічниками, майстрами лісу тощо). Для здійснення окреслених порубок залучаються працівники лісництва та наявні у ньому технічні засоби. Обсяги подібних порубок можуть досягати промислових масштабів. Місця збуту отриманої у такий спосіб деревини майже не відрізняються від місць, характерних для комерційних порубок. З огляду на наявні у лісництва дозвільні документи на здійснення діяльності у сфері продажу лісопродукції, а також можливість виготовлення фіктивних документів про «легальне» походження деревини, наявні перевалочні та навантажувальні залізничні станції ринки збуту можуть бути розширені. Вивчення кримінальних проваджень дало змогу дійти висновку про те, що значна кількість осіб, які займаються незаконними рубками лісу, проживають у сільській місцевості, де зосереджені лісові масиви. Основну масу злочинців складають чоловіки. Майже повна відсутність жінок серед засуджених може свідчити лише про те, що заняття незаконною порубкою – це справа, яка потребує володіння певними навичками і вміннями з валки, трелювання та здійснення інших фізично складних дій із заготівлі лісу. До осіб, які вчинили злочини у сфері незаконного обігу лісу, практично не застосовується реальне позбавлення волі навіть у тих випадках, коли йдеться про особливо кваліфіковані склади і заподіяння шкоди в особливо великому розмірі. Стосується це також осіб, що використовують своє службове становище.

**Ключові слова:** ліс, розслідування, особа злочинця, порубка, збут, перевезення, зберігання, службова особа.

The article on the basis of the study of criminal proceedings summarizes the data on persons who participated in the commission of criminal acts under Art. 246 of the Criminal Code of Ukraine. The structural components of the criminal's personality are analyzed, socio-demographic, criminal-legal and moral-psychological characteristics are established, which affect the peculiarities of their criminal behavior. The study showed that for Ukraine the vast majority of criminal offenses in this area are illegal logging, which is carried out by able-bodied locals with secondary or incomplete higher education, without certain occupations, as well as professions in the field of forestry. It is determined that logging on the basis of permits, but with gross violations of logging rules (so-called gray logging), is generally difficult to detect by law enforcement agencies, as committed by persons who must prevent and detect such violations – forestry workers (their foresters' assistants, foresters, etc.). Forestry workers and technical equipment available are involved in the implementation of the outlined fillings. The volume of such felling can reach industrial proportions. The places of sale of the wood obtained in this way are almost indistinguishable from the places typical of commercial felling. Given the available forestry permits for activities in the field of forest products, as well as the possibility of producing fictitious documents on the "legal" origin of wood, the available transshipment and loading railway stations, markets can be expanded. A study of criminal proceedings led to the conclusion that a significant number of people engaged in illegal logging live in rural areas where forests are concentrated. The majority of criminals are men. The almost complete absence of women among the convicts can only indicate that illegal logging is a matter that requires certain skills and abilities in felling, skidding and other physically complex logging activities. Those who have committed crimes in the field of illegal trafficking in forests are practically not subject to actual imprisonment, even in cases of highly qualified personnel and causing damage on a particularly large scale. This also applies to persons who use their official position.

**Key words:** *forest, investigation, criminal, felling, sales, transportation, storage, official.*

Особа як об'єкт дослідження передбачає багатоаспектний та багаторівневий аналіз її сутності. Найбільш загальні положення про особу формуються філософією, яка є методологічною основою для конкретних галузей знань. Філософський підхід у розумінні сутності особи передбачає єдність внутрішньої сторони (свідомість) та зовнішньої сторони (діяльність). Філософія розглядає особу як продукт соціального розвитку, єдність загального розвитку, особливого та єдиного. У цьому розумінні людина (особа) є результатом еволюції всього людського роду, успадковує і відображає соціальний досвід усіх попередніх поколінь. Водночас особа володіє деякими неповторними ознаками і якостями, що відображають її індивідуальний життєвий досвід, буття, обумовлене конкретним змістом її сімейних, виробничих, побутових та інших відносин, зв'язків, а також мікросередовища, в якому вона перебуває. Таким чином, людину як особистість формує вся сукупність матеріальних, політичних, ідеологічних, моральних, правових, побутових, культурних, естетичних та інших умов, які складають зміст буття та їх відображення в суспільній та індивідуальній свідомості. Викладене положення створює підґрунтя для розвитку криміналістичного підходу до пізнання особи [1, с. 251].

Особа злочинця як складовий елемент криміналістичної характеристики вивчається майже всіма вченими-криміналістами. Однак питання про ознаки та властивості особи злочинця, які потрібно досліджувати в межах криміналістичної характеристики, залишається відкритим. Під криміналістичним вивченням особи варто розуміти встановлення криміналістично значимої інформації про особу злочинця, жертву злочинного посягання та інших учасників процесу розслідування [2, с. 28; 3, с. 171–174].

На думку Ю.М. Антоняна, особа злочинця – це не що інше, як модель, абстракція, що поєднує в собі найбільш характерні особливості особи злочинця як соціального та психологічного типу. Далеко не кожна людина, яка вчинила злочин, може бути названа представником цього типу, оскільки останній складається тільки з його характерних представників [4, с. 20]. Як вважає Є.К. Волконська, особа злочинця – це досить складний комплекс ознак, властивостей, зв'язків, відносин, які характеризують особистість, її моральний світ, що взяті в розвитку та взаємодії із соціальними та індивідуальними життєвими умовами, які тією чи іншою мірою визначили вчинення злочину [5, с. 19]. М.І. Єнікєєв зазначає, що особа злочинця – це сукупність типологічних якостей індивіда, які обумовили вчинене ним злочинне діяння [6, с. 47]. С.А. Шалгунова

визначає, що особа злочинця, як і будь-якої іншої людини, характеризується різноманіттям ознак, а саме демографічних (статтю, віком, станом здоров'я), моральних (світоглядом, інтересами, спрямованістю), соціальних (трудових, сімейно-побутових) та психологічних (емоціями, темпераментом, вольовими якостями тощо). Ці ознаки відбиваються в індивідуальних властивостях особи злочинця, його відносинах із потерпілим. У психології існує визначення психологічної структури особи, що складається з чотирьох підструктур, таких як спрямованість особи (потяги, бажання, інтереси, ідеали, світогляд, переконання), що формується у процесі виховання; досвід (знання, вміння, навички і звички, набуті особистим досвідом, навчанням, але вже з помітним впливом біологічних якостей особи); індивідуальні особливості окремих психічних процесів як форм відображення (емоції, відчуття, мислення, сприйняття, увага, почуття, воля, пам'ять); біологічно обумовлена підструктура (темперамент особи, її статеві і вікові якості, а також патологічні зміни) [7, с. 128–129].

Система даних, яка характеризує особу злочинця, може бути різною. Для вивчення зазначеного елемента криміналістичної характеристики застосовуються відомості з різних галузей пізнання, а саме кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, психології, психіатрії, судової медицини, кримінології.

Характерною особливістю екологічних злочинців є переважання серед осіб, котрі їх вчиняють, сільських жителів (73%). За даними Т.В. Корнякової, найбільша кримінальна активність сільських жителів спрямована на вчинення таких екологічних злочинів, як незаконне видобування корисних копалин (72,8%); незаконне полювання та незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (76,4%); забруднення або псування земель і безгосподарське використання земель (78,7%); незаконна порубка лісу (89,6%) [8, с. 238].

Узагальнення відомостей у звіті про осіб, які вчинили злочини, та звіті про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, дало змогу визначити освітній рівень виявлених осіб, котрі вчинили екологічні злочини. Як засвідчують розрахунки, вищу освіту мають 8,5%, частка осіб із професійно-технічною освітою становить 24%. Найчастіше злочини цієї категорії вчиняють особи, що мають повну загальну середню або базову загальну середню освіту. Їхня питома вага становить 64%. На частку осіб, які мають початкову загальну або взагалі не мають освіти, припадає 3,2%.

Найбільшу групу екологічних злочинців за видом зайнятості становили працевдатні особи, котрі не працюють і не навчаються. У середньому протягом аналізованого періоду їх частка становила 62,2%. Привертає увагу зміна зазначеного показника. Так, з 2014 р. питома вага цієї категорії осіб стабільно зменшується до мінімального значення у 2016 р. (55,0%), а далі так само стабільно збільшується до максимального значення у 2020 р. (71,9%). Другою за розміром категорією є безробітні. Середнє значення цієї категорії становить 16,2%. Характер змін цього показника є протилежним попередньому, адже з 2014 р. частка безробітних збільшується до максимального значення у 2018 р. (20,4%), а у подальшому стабільно знижується до мінімального значення у 2020 р. (11,1%). Названі структурні зміни ознак зайнятості не є специфічними щодо осіб, котрі вчинили екологічні злочини. Аналогічні тенденції властиві також загальній злочинності, про що згадується в науковій літературі [9, с. 267].

Привертають увагу одиничні випадки виявлення осіб, котрі вчинили екологічні злочини у складі організованої групи чи злочинної організації. Так, протягом 2009–2016 рр. було виявлено лише 40 таких осіб (37 для засуджених), що становило 0,36% від усієї кількості екологічних злочинців (0,4% від усієї кількості засуджених екологічних злочинців, або 1,3% від їхньої групової складової частини). Цей показник істотно менший за аналогічний показник загальної злочинності, а саме 0,51%, або 6 805 осіб, з них 13,7% складають особи, які вчинили злочини у складі організованих угруповань із міжрегіональними зв'язками. Щодо показників загальної судимості, то варто зауважити, що вони майже не відрізняються від аналогічних показників судимості за екологічні злочини, складаючи 0,4%, або 4 416 осіб (2,1% від їх групової складової частини), з яких 5,0% складають особи, які вчинили злочини у складі злочинних організацій [10].

Окрему категорію осіб, які є членами таких угруповань, становлять злочинці, що беруть участь у процесі надання та отримання дозволів (ліцензій) на природокористування та можливо-сті впливати на довкілля, яка пов'язана з наданням корупційних послуг та отриманням тіншового прибутку, привласненням грошових коштів. Така діяльність у науковій літературі отримала назву «корумповане екологічне грошезування» [11].

Серед працівників таких органів є й такі, що мають лише деякі з функцій службової особи (наприклад, тільки адміністративно-господарські або організаційно-розпорядницькі). Однак ці особи також вважаються службовими, бо на підставі примітки до ст. 364 КК України особа,

щоби бути визнаною службовою, повинна мати принаймні частину з названих там функцій. Це, наприклад, лісничі, інженери, що займаються питаннями охорони і захисту лісу, лісового господарства. Їхня діяльність тією чи іншою мірою пов'язана з відтворенням лісів, заготівлею деревини, обліком, контролем і розподілом лісової продукції, отже, вони можуть видавати обов'язкові розпорядження для своїх підлеглих.

Деякі працівники органів лісового господарства та лісової охорони можуть бути наділені функціями службових осіб через виконання ними професійних обов'язків. Наприклад, лісники виконують організаційно-розпорядницькі функції (керуючи роботою підлеглих та організовуючи їхню працю) або владні (здійснюючи охорону лісів від імені держави).

Стосовно кваліфікації дій службових осіб як суб'єктів незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу важливо наголосити ще одній обставині. Так, у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17 це питання врегульоване лише загалом, а саме: «у випадках притягнення до кримінальної відповідальності за ці злочини службових осіб, котрі вчинили їх із використанням свого службового становища, їхні дії за наявності до того підстав мають кваліфікуватися також за відповідними статтями КК України, якими передбачено відповідальність за злочини у сфері службової діяльності» [12].

Це, з одного боку, може викликати труднощі у практичному застосуванні цього положення, а з іншого боку, може стати причиною його ширшого тлумачення щодо випадків незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу за участю службових осіб (а це суперечитиме роз'ясненням Пленуму Верховного Суду України), хоча в юридичній літературі це питання розв'язується неоднаково [13, с. 20; 14, с. 337]. Одні автори пропонують кваліфікувати вчинене тільки за нормою, що передбачає відповідальність за посягання на довкілля, другі – як службовий злочин, треті – як сукупність службового злочину та злочину у сфері охорони довкілля. Проаналізуємо послідовно усі можливі ситуації з огляду на вищенаведений матеріал.

Так, кваліфікація дій службових осіб, які посягають на об'єкти природного середовища (у тому числі, на ліс), залежить від того, використали вони для вчинення злочину своє службове становище чи ні.

Як ілюстрацію першої ситуації розглянемо випадок, коли службова особа того чи іншого підприємства, організації або установи безпосередньо здійснює дії, що утворюють злочин у галузі охорони довкілля, наприклад, займається незаконною порубкою лісу, але не використовує для цього своє службове становище. У цій ситуації службова особа виступає виконавцем злочину. Вчинені нею злочинні дії не пов'язані з використанням свого службового становища для здійснення протиправного діяння. Через це така особа, проводячи незаконну порубку або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу, виступає фактично часткою, отже, є суб'єктом тільки злочину проти довкілля [15, с. 47–49]. З цього випливає, що вчинений нею злочин буде кваліфікуватися за статтею КК України, що передбачає відповідальність за порушення природоохоронного законодавства, тобто за ст. 246 КК України.

Другу ситуацію складають випадки, коли службова особа видає розпорядження, виконання яких завдає істотної шкоди довкіллю. Існує хибна думка про те, що ця службова особа не буде суб'єктом злочину, передбаченого ст. 246 КК України, бо вона не проводила незаконну порубку або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу особисто, а лише видала на це розпорядження (наприклад, начальник лісової ділянки видав лісорубам підлеглої бригади розпорядження на проведення незаконної порубки лісу для заготівлі деревини). Тут явне нерозуміння того, що в цих випадках злочин відбувається лише завдяки службовому становищу винного.

Службові особи, які використовують службове становище для незаконної порубки лісу, відповідають за сукупністю злочинів за незаконну порубку та службовий злочин, якщо для цього є підстави. Такою підставою, на нашу думку, є саме використання службовою особою свого службового становища шляхом видавання розпорядження на порубку лісу або перевезення, зберігання, збут, виконання якого заподіяло істотної шкоди. При цьому можливість видати таке розпорядження та очікувати його обов'язкового виконання впливає саме з повноважень службової особи, які вона має завдяки своєму службовому становищу.

Щодо незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або в інших особливо охоронюваних лісах, то (і про це йшлося раніше) незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу в цій формі через більшу суспільну небезпеку вважається закінченим вже з моменту рубки першого дерева або куща незалежно від шкоди, завданої такими діями. Однак

сам факт здійснення незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу на територіях та об'єктах, які мають особливу цінність для держави та її громадян, дає змогу вважати шкоду, заподіяну навіть початком здійснення цих незаконних дій, істотною, тобто якщо використання службовою особою свого службового становища привело до здійснення конкретного посягання проти природи у вигляді незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу у заповідниках або на території чи об'єкті природно-заповідного фонду або в інших особливо охоронюваних лісах, то заподіяну службовим злочином шкоду слід вважати істотною, а дії службової особи будуть кваліфікуватися за сукупності цих злочинів.

Третя ситуація настає тоді, коли службова особа природоохоронних органів сама скоює злочин проти довкілля (наприклад, коли працівники органів лісової охорони, лісництва, які з огляду на своє службове становище мають боротися з лісовими правопорушеннями, самі вчиняють незаконну порубку або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу) або вступає в змову з іншими особами та скоює злочин разом з ними (або хоча сама його не вчиняє, проте дає можливість іншим особам скоїти цей злочин завдяки своєму службовому становищу).

В усіх цих випадках службова особа під час вчинення злочину використовує (всупереч інтересам служби) своє службове становище. Питання про кваліфікацію її дій конкретно розв'язувалося у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 січня 1990 р., де було роз'яснено так: «якщо в злочинні угоди з бракон'єрами вступають посадові (службові) особи органів охорони природи чи самі самотійно вчинюють такі злочини, як <...> незаконна порубка лісу, вони повинні нести відповідальність за порушення законодавства про охорону природи (у нашому випадку – за ст. 246 КК України) і відповідний посадовий (службовий) злочин» [16, с. 199].

Ще одним із найбільш важливих компонентів характеристики особистості винного є вік, оскільки вікові особливості істотно впливають на поведінку людей, тягнуть за собою відмінності в соціальних функціях індивіда, обумовлених життєвим досвідом і стійкістю тих чи інших звичок [17, с. 328]. На користь попереднього судження вказують такі показники розподілу засуджених осіб за ознакою віку: 18–28 років – 30,5%, 29–39 років – 31,5%, 40–54 років – 26,9%, решта – особи старших вікових груп, а також неповнолітні [18]. Порівняння вікових показників показує, що найбільш криміногенним віком є межі від 18–28 до 29–39 років. На їх частку в сукупності припадає більше половини винних (близько 62%). Можемо стверджувати, що цей показник говорить про те, що найбільш працездатна частина населення вчиняє незаконну порубку або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу.

Для того щоби пояснити причини кримінальної поведінки, необхідно звернутися до інших характеристик винного. Так, більша частина осіб, які вчинили незаконну порубку або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу, проживали в сільській місцевості (76,8%) і не мали постійної роботи. Таким чином, незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу перш за все пов'язані з негативними наслідками соціально-економічних перетворень в Україні, такими як спад виробництва в селі, безробіття, зниження життєвого рівня загалом. Крім того, відсутність опалювальних систем, комунальних служб, налагодженого побуту в сільській місцевості теж своєю мірою спонукали окремих громадян до порушення кримінально-правових норм перш за все задля власного покращення соціально-побутових умов.

Стосовно освітнього рівня засуджених за ст. 246 КК України, то він доволі невисокий. Так, базову середню освіту мали 65,9% злочинців, професійно-технічну освіту – 24,2% засуджених, вищу освіту – 8,2%. У решти констатовано початкову освіту. Вагомі показники базової середньої і професійно-технічної освіти свідчать про належність більшості злочинців до представників малокваліфікованої робочої сили [18, с. 84].

Процес підбору спілників також має свої особливості. Вирубування великих об'ємів деревини вимагає залучення до такої діяльності значно більшої (ніж під час побутової порубки) кількості осіб, нерідко з чітко вираженим організатором та формуванням ізольованих ланок, що відповідають за реалізацію окремих етапів злочинної діяльності, а також чітким розподілом ролей між ними. За ступенем організованості такі угруповання можна віднести до організованих злочинних груп. Детальна побудова та організація таких структур будуть нами досліджені під час розгляду такого елементу криміналістичної характеристики, як особа злочинця.

Для здійснення комерційної порубки характерним є застосування бригадного методу роботи шляхом формування «мобільних» (летючих) бригад, що спеціалізуються окремо на валці та кряжуванні дерев чи лише на транспортуванні сортиментів або стовбурів чи є повністю автономними (виконують повний цикл робіт від валки до транспортування деревини). В межах однієї ланки її члени (наприклад, члени однієї бригади) можуть перебувати у родинних або дружніх

стосунках, а також бути незнайомими з іншими членами злочинної ланки. Іноді такі групи формуються під обслуговування конкретної пилорами задля безперервного забезпечення її деревиною. Як співучасники також залучаються особи, які мають зв'язки (або є працівниками) у лісових, лісоохоронних, лісопереробних та лісоторгових закладах.

Комерційним порубкам також властиве налагодження каналів реалізації незаконно добутої деревини (зокрема, встановлюються зв'язки з потенційними покупцями, а саме пунктами прийому-продажу деревини, пилорамами, заводами як в Україні, так і за її межами), яке здійснюється на етапі їх підготовки. Збут незаконно добутої деревини відбувається шляхом реалізації необробленого кругляка (пиловника) малими або великими партіями. Для проведення такої операції готується (виготовляється, отримується) фіктивна документація про «законне» походження деревини. Задля формування великої партії деревини на продаж (як правило, за кордон) вона попередньо розміщується для акумулювання (у незмінному виді) на території складських приміщень або навантажувальних залізничних пунктів, місця в яких орендуються.

Дослідження соціально-демографічних ознак злочинців за матеріалами узагальнення кримінальних проваджень показало таке. За статтею про незаконну порубку або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу, як правило, було притягнуто до відповідальності чоловіків (97%). Частка жінок складає 3%. Таке співвідношення пояснюється, на нашу думку, біологічними, фізичними, психологічними відмінностями чоловіка від жінки. Чоловіки мають більшу фізичну силу, необхідну під час заготівлі деревини, більшу витривалість, щоб дістатися місця порубки, яке, як правило, знаходиться у віддаленому від населеного пункту районі.

З технологічної сторони безпосереднє вчинення злочину характеризується більшими масштабами звалених дерев та кількістю залучених до злочину осіб, а також використанням більш потужної спеціальної техніки (тракторів, лісовозів, навантажувачів), професійних бензопил. При цьому використання ручних інструментів (сокир, пил) має поодинокий характер. Спеціалізований транспорт (зокрема, трелювальні трактори, лісовози) зазвичай орендуються.

Нерідко на постійній основі налагоджується співпраця з особами, які забезпечують безперебійну закупівлю незаконно добутої деревини (власники лісоскладів, лісопереробних підприємств). Така діяльність може здійснюватися також шляхом залучення посередників.

Важливо відзначити, що задля приховування великих об'ємів незаконних порубок іноді після вивезення цінних сортиментів здійснюється підпал залишків дерев на ділянці.

Порубки, що здійснюються на підставі дозвільних документів, але з грубими порушеннями правил лісозаготівлі (так звані сірі порубки), загалом складні для виявлення правоохоронними органами, оскільки вчиняються особами, які повинні запобігати та виявляти подібні порушення, а саме працівниками лісового господарства (лісничими, їх помічниками, майстрами лісу тощо).

Для здійснення окреслених порубок залучаються працівники лісництва та наявні у ньому технічні засоби. Обсяги подібних порубок можуть досягати промислових масштабів. Місця збуту отриманої у такий спосіб деревини майже не відрізняються від місць, характерних для комерційних порубок. З огляду на наявні у лісництва дозвільні документи на здійснення діяльності у сфері продажу лісопродукції, а також можливість виготовлення фіктивних документів про «легальне» походження деревини наявні перевалочні та навантажувальні залізничні станції, ринки збуту можуть бути розширені.

Таким чином, для України більшість кримінальних правопорушень у цій сфері – це незаконні рубки лісових насаджень, які ведуться працездатними місцевими жителями із середньою або неповною вищою освітою, які не мають певних занять, а також професії у сфері лісового господарства (69%). Вивчення кримінальних проваджень дало змогу дійти висновку про те, що, як правило, кримінальні правопорушення вчиняють особи чоловічої статі (99%) віком від 30 до 49 років (75%), громадяни України (99%) з повною загальною середньою або неповною вищою освітою (61%), які на момент вчинення кримінального правопорушення не навчаються і не працюють взагалі (69%). Визначено специфічні ознаки осіб, які вчинили такі кримінальні правопорушення. Так, значною є частка осіб, яка вчинила злочини у складі групи; у діях таких осіб вбачається все більше ознак професіоналізму, зв'язків з організованою злочинністю (67%); невисоким є рівень рецидиву; майже повністю відсутні особи жіночої статі та особи, що вчинили злочин у стані сп'яніння.

#### **Список використаних джерел:**

1. Курс криміналістики. Особенная часть / отв. ред.-сост. В.Е. Корноухов. Москва : Юристъ. Т. 1 : Методики расследования корыстных преступлений. 2001. 634 с.

2. Тищенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.
3. Криминалистика : учебник / отв. ред. Н.П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Юристъ, 2005. 781 с.
4. Антонян Ю.М. Особо опасный преступник : монография. Москва : Проспект, 2014. 310 с.
5. Волконская Е.К. Предупреждение насильственных преступлений: уголовно-правовой и криминологический аспекты : монография. Москва : Юрлитинформ, 2014. 184 с.
6. Еникеев М.И. Юридическая психология : учебник. Москва : НОРМА, 2005. 624 с.
7. Шалгунова С.А. Особа насильницького злочинця : монографія. Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2012. 548 с.
8. Корнякова Т.В. Криминологічні засади запобігання органами прокуратури злочинам проти довкілля : монографія. Київ : Ін-Юре, 2011. 408 с.
9. Кулик О.Г., Наумова І.В., Бова А.А. Злочинність в Україні: фактори, тенденції, протидія (2002–2014 рр.) : монографія. Київ : ДНДІ МВС України, 2015. 362 с.
10. Турлова Ю.А. Екологічна злочинність в Україні: кримінально-правові та криминологічні засади протидії : монографія. Київ : Знання України, 2018. 459 с.
11. Дубовик О.Л. Коррупция в сфере лицензирования природопользования и регистрации воздействий на окружающую среду. *Организованная преступность, терроризм и коррупция: криминологический ежеквартальный альманах*. 2003. Вып. 1. С. 39–49.
12. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04>.
13. Владимиров В.А., Левицкий Г.А. Субъект преступления по советскому уголовному праву : лекция. Москва : НИИРИО Высшей школы МООП РСФСР, 1984. 59 с.
14. Шульга А.М. Особливості суб'єкта злочинів проти земельних ресурсів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 331–335. URL: [http://lsei.org.ua/6\\_2017/98.pdf](http://lsei.org.ua/6_2017/98.pdf).
15. Жевлаков Э.В. Субъект преступлений против природы. *Социалистическая законность*. 1986. № 5. С. 47–49.
16. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. Харків : Одісей, 2001. 462 с.
17. Криминологія : підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, В.В. Черней, С.С. Чернявський та ін. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2020. 612 с.
18. Заїчко О.В. Криминологічна характеристика та запобігання незаконній порубці лісу : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2019. 211 с.

УДК 343.8

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.2.23>

СТРЕЛЮК Я.В.

## ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ ЗАКРИТОГО ТИПУ

### THE REASONS AND CONDITIONS FOR THE COMMISSION OF CRIMINAL OFFENCES IN CLOSED-TYPE PENAL INSTITUTIONS

Актуальність статті полягає в тому, що кримінальним правопорушенням, що вчиняються в кримінально-виконавчих установах закритого типу, властива низка істотних особливостей, які необхідно враховувати під час визначення заходів їх запобігання. Такі особливості, структура і характер суспільної небезпеки кри-

---

© СТРЕЛЮК Я.В. – кандидат юридичних наук, здобувач кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності (ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»)